

<https://www.unicef.org/ukraine/documents/Green-room-methodology-recommendations-for-judges-on-work-with-children> (дата звернення 08.11.2022)

11. Єдині стандарти підготовки фахівців у сфері правосуддя щодо дітей. ЮНІСЕФ. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/justice-for-children-standards> (дата звернення 08.11.2022)

12. ЮНІСЕФ та Перша Леді Олена Зеленська провели стратегічну сесію щодо розвитку послуг із підтримки психічного здоров'я дітей. Прес-реліз. ЮНІСЕФ. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/unicef-first-lady-mental-health-strategic-session> (дата звернення 08.11.2022)

13. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення 08.11.2022)

Бурдюжа Олександр Миколайович

*аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МІЖНАРОДНО- ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

На початку ХХІ століття світове співтовариство існує в умовах глобальної багатоаспектної кризи, пов'язаної зі збройними конфліктами в багатьох регіонах Земної кулі, загрозливими кліматичними змінами, пандемією COVID 19, які негативно впливають на умови життєдіяльності населення, створюють ризики для життя та здоров'я людей, спричиняють матеріальні збитки, унеможливають перебування населення в місцях постійного проживання, створюють перешкоди для доступу до чистої питної води, продуктів харчування, прирікають тисячі людей на десоціалізацію.

В цих умовах, міжнародне право виявилось нездатним впоратися з викликами та унеможливити порушення прав людини. Не випадково ціла низка фахівців (Р. Домінго, Т. Р. Короткий, Ю. В. Чайковський та ін.)

відзначають його низку ефективність в сучасних умовах [1]. Як слушно зауважує В. Ф. Антипенко, міжнародно-правові механізми влаштовані таким чином, що регулюють лише боротьбу із вторинними проявами міжнародних правопорушень, детермінанти та сутнісні характеристики яких, між тим, визначаються у категоріях глобальних негативних процесів і явищ [2]. Неспроможність міжнародного права на сучасному історичному етапі забезпечити мирне співіснування держав згідно із принципами міжнародного права та впоратися з іншими безпековими викликами, актуалізує пошук засобів мінімізації негативних наслідків стихійних лих, техногенних аварій та збройних конфліктів та забезпечення постраждалим громадянам права на виживання. Особливого значення набуває право на гуманітарну допомогу, міжнародно-правовий механізм надання якої формувався починаючи з XIX століття, коли Комітетом з надання допомоги в Німеччині та інших частинах континенту була ініційована британська гуманітарна кампанія допомоги (1805–1815) [3]. У 1884р. була підписана перша міжнародна конвенція «Про поліпшення долі поранених в діючих арміях на полях війни» [4].

Міжнародно правові механізми надання допомоги жертвам гуманітарних катастроф у мирний час починають формуватися у першій половині XX ст [5]. У 1921 р. ініціатором створення міжнародної організації з мандатом на координацію та проведення операцій з ліквідації наслідків стихійних лих виступив Червоний Хрест. Після тривалого періоду консультацій з урядами в 1927 р. в Женеві відбулася міжнародна конференція зі створення нової організації допомоги. Було прийнято Конвенцію про заснування Міжнародного союзу допомоги, яка набула чинності у грудні 1932 р. Конвенція 1927 р. була важливим багатостороннім інструментом міжнародного публічного права, який стосувався виключно надання допомоги в разі катастрофічної ситуації, поза контекстом збройного конфлікту [6]. Цілі Міжнародного союзу допомоги були визначені таким чином: 1) У разі будь-якого лиха внаслідок форс-мажорних обставин, тяжкість яких перевищує межі повноважень і ресурсів постраждалого народу, надавати першу допомогу

постраждалому населенню і збирати для цього кошти, ресурси та допомогу всіх видів; 2) У разі будь-якого суспільного лиха, координувати зусилля, докладені організаціями з надання допомоги та спонукати всіх людей надавати взаємну міжнародну допомогу [6]. Однак Міжнародний союз допомоги не мав помітних успіхів у наданні допомоги протягом свого існування. Тому робота над розробкою ефективного міжнародно – правового регулювання надання допомоги захисту жертв катастроф та збройних конфліктів продовжувалася. Після другої світової війни міжнародне право набуває все більш гуманістичної спрямованості. Актуалізуються питання дотримання прав людини. У Загальній декларації прав людини (1948 р.) знайшло відображення право на виживання, тобто на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї [7]. Формується третє покоління прав людини (так звані солідарні права), права людини, спільнот, асоціацій, народів та націй. Зокрема це право на гуманітарну допомогу, що базується на положеннях більш ніж 300 міжнародно - правових актів, серед яких ІУ Женевська конвенція 1949 р. «Про захист цивільного населення під час війни» та Протокол № 2 1977 р. «Про захист жертв збройних конфліктів не міжнародного характеру»; Гуманітарна хартія та базові стандарти надання гуманітарної допомоги в умовах воєнного конфлікту; Кодекс поведінки Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця і неурядових організацій (НУО) при наданні допомоги у випадку стихійних лих і катастроф; Мінімальні стандарти продовольчої безпеки, тощо.

Відповідно до ст. 18 (2) Факультативного протоколу щодо захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру, якщо цивільне населення зазнає надзвичайних бідувань через недостатнє забезпечення запасами, істотно важливими для його виживання, такими як продовольство й медичні матеріали, то проводяться операції з надання допомоги цивільному населенню, яка має виключно гуманітарний і неупереджений характер [8]. В правових актах зафіксовано право на отримання допомоги, але саме поняття

«гуманітарна допомога» не сформульовано. Велика українська енциклопедія надає таке поняття: гуманітарна допомога –це цільове адресне безоплатне забезпечення в грошовій або натуральній формі; безповоротна фінансова допомога або добровільні пожертви [9]. Однак без вказівки на принципи надання гуманітарної допомоги, отримувачів такої допомоги та умов її надання таке визначення є неповним. По-перше, гуманітарна допомога надається громадянам, які постраждали від воєнних дій, техногенних і природних катаклізмів, приділяється особлива увага найбільш уразливим групам. По-друге, гуманітарна допомога ґрунтується на міжнародних гуманітарних принципах гуманізму, неупередженості, незалежності, нейтралітету.

На сьогодні питаннями надання гуманітарної допомоги опікуються ціла низка міжнародних організацій, серед яких провідне місце займає ООН. Одна з цілей Організації Об'єднаних Націй полягає у «здійсненні міжнародного співробітництва у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру». В даний час міжнародне співтовариство покладається на Організацію Об'єднаних Націй у питаннях координації операцій з надання надзвичайної та довгострокової допомоги, включаючи продовольство, житло, медичне приладдя та матеріально-технічну підтримку. Організації ООН, які відіграють основну роль у наданні гуманітарної допомоги, це Програма розвитку ООН (ПРООН), Агентство ООН у справах біженців (УВКБ ООН), Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) і Всесвітня продовольча програма (ВПП). ООН запроваджує загальносистемний, скоординований підхід до гуманітарної допомоги, що має вирішальне значення для надання підтримки тим, хто цього потребує в будь-якій точці планети.

Однак в світлі посилення ризиків та численних випадків гуманітарної катастрофи у всьому світі, світове співтовариство вимагає більш ефективної екстреної гуманітарної допомоги. Міжнародно- правовий механізм надання гуманітарної допомоги є недосконалим. Сьогодні відповідні норми є

розпорошеними по багатьох актах та слабо скоординованими. Комісією міжнародного права ООН ще у 2016 р. розроблений Проект статей про захист людей у разі катастроф [10]. Робота над ним йде вкрай повільно, хоча проблема вимагає негайного вирішення. На нашу думку необхідно прийняти міжнародні конвенції щодо надання гуманітарної допомоги у воєнний та мирний час, які б сприяли підвищенню ефективності міжнародно- правового регулювання в цій сфері.

Джерела:

1. Антипенко В. Ф. Щодо проблем ефективності міжнародного права. *Вісник харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2013. №2 (1042). С.58-60. С.58-59
2. Антонович М. М. Право на гуманітарну допомогу під час збройного конфлікту і відповідальність за його порушення згідно з міжнародним правом [URL:http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/](http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/)
3. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%9A%>
4. Загальна декларація прав людини URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
5. Короткий Т. Р. «Вічна криза» міжнародного права. Від теорії міжнародного права до практики захисту прав людини. *Liber Amicorum* до 60-річчя проф. В.В. Мицика : моногр. / авт. кол. ; за ред. О. В. Задорожнього та О. Р. Поєдинок. Київ; Одеса : Фенікс, 2016. С. 17-44.
6. Факультативний протокол щодо захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
7. Draft articles on the protection of persons in the event of disasters URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/6_3_2016.pdf
8. Götz N. Rationales of Humanitarianism *Journal of Modern European History/ Zeitschrift für moderne europäische Geschichte Revue d'histoire européenne contemporaine* Vol. 12, No. 2, Ideas, Practices and Histories of Humanitarianism (2014), pp. 186-199

9. Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded in Armies in the Field. Geneva, 22 August 1864. International committee of the Red cross URL: <https://ihl-databases.icrc.org/>

10. International convention and statute establishing an International Relief Union Geneva, July 12, 1927 Treaty Series No. 3 (1933) URL: <http://disasterlaw.sssup.it/wp-content/uploads/2014/10/1927>

Науковий керівник: Сурілова Олена Олексіївна д.ю.н, професор кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»

Джевага-Третьякова Світлана Юріївна

*аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КОНЦЕСІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ПІСЛЯ ЇХ ЗАКІНЧЕННЯ

З 24. 02. 2022 року війська рф проводять масовані обстріли і руйнують житлові райони українських міст і сіл, цивільну інфраструктуру, лікарні, школи, історичні пам'ятки. Жорстока війна проти України зробила біженцями декілька мільйонів людей, які залишилися без житла, роботи і яким доводиться починати все з нуля.

З вірою у перемогу зазначимо, що після припинення бойових дій Україна зможе розпочати масштабну післявоєнну відбудову економіки та інфраструктури і вже зараз потрібно розуміти як можна відбудовувати державу, обмірковано обрати найкращий вектор дій і створити конкретний план завчасно, щоб після перемоги якомога швидше втілювати його в життя.

Відбудова потребує спеціалістів, коштів, часу, сил у майбутньому, але вона має і нагальний складник — це забезпечення гуманітарною допомогою, тимчасовим житлом людей з найбільш постраждалих регіонів, матеріальна підтримка, створення нових робочих місць вже зараз.